

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ—ΕΠΙΣΤΗΜΗ—ΚΡΙΤΙΚΗ

5

R. L. ESTÈVE

ΓΥΡΩ ΑΤΤΟ

ΤΟΝ ΒΑΛΕΡΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ : ΕΛΛΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗ

ΒΙΒΛΙΑΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Η. ΚΑΛΕΡΓΗ
ΑΘΗΝΑΙ—ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 22 β

Ε.Υ.Δ της Κ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Αρ. εισ. 9688

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

R. L. ESTÈVE

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΑΛΕΡΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ : ΕΛΛΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗ

ΒΙΒΛΙΑΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
ΓΕΩΡ. Η. ΚΑΛΕΡΓΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 22 ΙΙ

Ε.Υ.Δ πλ.Κ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΜΕΛΕΤΕΣ

Χρόνος Α' || 'Αριθμός 5 || 15 Μαρτίου 1929

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους

Ἐποδία δυνδρουν

Ἐξάμηνος

	Δραχ.	5
Ἀθηνῶν >	.	100
Ἐπαρχιῶν >	.	120
Ἐξωτερικοῦ Δολλάρ.	.	2
Διὰ τὰς Ἀμήνας δεχ.	.	55

Σειρὰ ἐπιστημονικῶν ἔργων

εἰς εἰκοσιτέσσαρα αὔτοτελῆ τεύχη ἐτησίως
ἐκδιδόμενα κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΥΛΗΣ
ΕΛΛΗ ΛΑΜΠΡΙΔΗ

ΤΥΠΟΙΣ: ΒΙΒΛΙΑΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΓΕΩΡ. Η. ΚΑΛΕΡΓΗ

ΙΟΑΝΝΙΝΑ 2006
γρ. Α της Κ.Π.

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΑΛΕΡΥ

Τὸ 1891, ὁ Βαλερὺ κόντευε τὰ εἶκοσι, καὶ ὁ Ζίδ,
δυὸς χρόνια μεγαλύτερός του, τοῦ ἀφιέρωνε τὴν Διατριβὴν
τοῦ Ναρκίσσου «θεωρία τοῦ συμβόλου». Μιὰ σημείωση
ἔχει· μέσα ὅρίζει τὸ συμβολισμό: «Κάθε φαινόμενο εἶναι τὸ
σύμβολο μιᾶς ἀλήθειας. Μόνος χρέος του εἶναι νὰ τὴν φα-
νερώνει. Τὸ μόνο λάθος του εἶναι μιὰ προτίμηση γιὰ τὸν
ἕαυτό του... Ζοῦμε γιὰ νὰ φανερώνομε... Καὶ τώρα, τὶ νὰ
φαγερώσει κανείς; Αὗτὸ τὸ μαθαίνομε στὴ σιωπή».

Τοῦτα τὰ λόγια ἦταν σωστὴ προφητεία. Ἐνάμεσα σὲ
ὅλους τοὺς ποιητὲς ποὺ μποροῦσαν ν' ἀνθίσουν μέσ' τὸ
Βαλερὺ, ἦταν γραφτὸ νὰ στερεωθῇ ἐνας Βαλερὺ συμβολι-
στής, ἐνας Βαλερὺ σιωπηλὸς (1893—1913), τέλος ἐνας
Βαλερὺ μετὰ τὴν σιωπή.

Αὗτὸς ὁ τελευταῖος Βαλερὺ δὲν ξέρει παρὰ νὰ φανε-
ρώνει καὶ μὲ τὸ τρόπο. Ἀκολουθώντας τὸν ἀνακαλύπτομε-
τὸς συνθῆκες μιᾶς κάνονικότητας ποὺ τείνει πρὸς τὴν κα-
θαρὴ ποίηση.

Τί νὰ φανερώνει κανείς;

Θὰ ἦταν πρόωρο νὰ σχεδιαγραφήσομε συνολικὰ τὴν
διανοητικὴ φυσιογνωμία τοῦ Βαλερύ. Ἄλλὰ μποροῦμε νὰ
στερεώσομε σημάδια καὶ νὰ χαράξομε τὶς διαιρέσεις τῆς
μαγνητικῆς πυξίδας γύρω ἀπ' ὃσα πρέπει νὰ ξέρει σήμερα
ἐνας ἀναγνώστης, γιὰ νὰ μαντέψει μέσα σὲ τὶ λογῆς στο-
χαστικὴ ἀτμόσφαιρα ἔξανοιξαν τὰ ποιήματα μετὰ τὴν
σιωπή.

Ἄν τὸ Βαλερὺ ἦταν ποιητὴς μὲ μεγάλα διαλείμματα, δὲν
ξπάψε ποτὲ ἀπὸ τότε ποὺ ἀρχισε νὰ στοχάζεται, δηλ. με-
ταξὺ δεκαενέα καὶ εἴκοσι χρόνων, νὰ βαθαίνει τὴν ἐσώτερη
ζωὴ του, καὶ νὰ τὴν κάνει ἄθλημα, λατρεία, καυθημερινὲ

σκοπό. Τὴ χαραυγή, μόλις πετιέται ἀπὸ τὸ κρεβάτι, συνειθίζει νὰ γράφει ὅ,τι μπορεῖ κανεὶς νὸ ἀνακαλύψει ἀπὸ τὸν ἔαυτό του. Τριάντα χρόνια τώρα κρατάει σὲ ἡμερολόγιο τοὺς αὐγινοὺς αὐτοὺς στοχασμούς, ποὺ ἀρχισαν νὰ βγαίνουν στὸ φῶς, ἄλλοι ἀκατέργαστοι, τὸ 1910, ἄλλοι πιὸ συμαζωμένοι, ἄλλὰ χωρὶς διόρθωση, σὲ ἔξαμηνιαῖα φυλλάδια, τὰ *"Ανάλεκτα"*. Ἀπὸ τὸ 1894 κι' ὅλας, ἡ *Εἰσαγωγὴ στὴ Μέθοδο τοῦ Δεσονάρδου ντὰ Βίντσι καὶ ἡ Βρεδυὰ μὲ τὸν κ.* *Τέστ,* ποὺ γράφηκε τὸ καλοκαίρι τοῦ 1895, λόγαριαζαν καὶ χρησιμοποιοῦσσαν, μὲ δανεικὰ ὄνόματα, τὸ ἕδιο τὸ ἄτομο τοῦ Βαλερού. Ἡταν βιογραφικὰ μυθιστορήματα «κατὰ πρόληψιν», τὸ πρόγραμμα μιᾶς ζωῆς ποὺ πραγματώθηκε μέρα μὲ τὴ μέρα.

“Αν ὁ Βαλερὸν βρέθηκε πάντα ἔτοιμος νὸ ἀπαντήσει σὲ παραγγελίες ἢ σὲ τυχαῖες παράκλησες μὲ ἀριστουργήματα, μελέτες στὸ πεζὸν ἢ στιχουργικὲς ἀσκησες, εἶναι γιατὶ κάθε στιγμὴ, χρόνια δλόκληρα ἐσωτερικῆς ἐμβάθυνσης τὸν στηρίζανε: ἥταν διαθέσιμος.

Οἱ στοχασμοὶ ἔκεινοι τῆς χαραυγῆς βρίσκονται καὶ στὴν αὐγὴ τῆς σκέψης του: Θὰ ἥταν ἐνδιαφέρον νὰ τὶς δοῦμε νὸ ἀκροχαράζουν καθὼς γεννιῶνται, καὶ νὸ ἀντιπαραβάλλομε τὶς ἀπαρχὲς ἔτοῦτες μὲ τὴν δριστικὴ ὠριμάδα τους στὶς μελέτες καὶ στὰ ποιήματα. Θὰ περιοριστοῦμε γιὰ τὴν ὕρα νὰ δείξομε πῶς ἀναδίνεται μέσ' ἀπὸ ὅλες τους ἡ στοχαστικὴ ἀτμόσφαιρα ὅπου γεννήθηκαν.

«Ο κυριότερος σκοπός μου, λέει στὰ *"Ανάλεκτα*, ἐστάθηκε νὰ παραστήσω στὸ νοῦ μου ὅσο πιὸ ἀπλὰ καὶ πιὸ ἔκειναρα γινόταν, τὴν *ἴδια μου συνολικὴ λειτουργία*: είμαι κόσμος, κορμί, στοχασμοί».

Τὸ ἔγω καὶ τὸ σῶμα εἶναι τὸ καθένα γιὰ τἄλλο *ἀληθινὴ ἀσυνάφεια, ζωντανὲς ἀντιθεσες, δργανωμένες φαντασίες, χάος ποὺ χτίζεται.* Τὸ ζωντανό μας σύστημα δὲν εἶναι μιὰ ἀσυναρτησία ποὺ λειτουργεῖ καὶ μιὰ ἀκαταστασία ποὺ τὰ καταφέρνει; Θωτάει ὁ *Ἐρυξίμαχος τὸ Σωκράτη*. Τὸ καθετὶ στηρίζεται ἀπάνω μου κ' ἔγω κρατιέμαι ἀπὸ μιὰ κλωστή, διαπιστώνει ἄλλοι, προσθέτοντας: *“Η παλιὰ αὐτὴ ἀντιθετικὴ ἴδεα παίρνει θοως τὴν ναρκωτικὴ της*

δύναμη, τὸ δηλητηριασμένο της μεγαλεῖο ἀπὸ τὴν ἀληθινή της ἀσυνάφεια. Τὸ σημειωματάριο τοῦ Τὲστ ἐπιμένει σ' αὐτῇ τὴν ἴδεα: ‘Η ὅρεξη αὐτῇ καὶ ἕκανότητα γιὰ τὸ ὑπερπέραν (κ' ἐννοῶ μὲ τοῦτο μιὰν ἀληθινὴ ἀσυνάφεια, πιὸ σωστὴ ἀπὸ κάθε γνώση ποὺ μᾶς προβάλλουν) μᾶζὶ μὲ τὸ αἴσθημα πώς εἴμαστε κάτι ποὺ περνάει ἀμεσα ἀπὸ ἓνα πράμα σ' ἕνα ἄλλο, πώς σὰν νὰ διασχίζομε τὶς διάφορες κατηγορίες—κατηγορίες μεγέθους..., ἀποψες..., ἔνες προσαρμογές... καὶ τὸ ἀπότομο ἔαναγύρισμα. στὸν ἔαυτό μας, κόβοντας ὅ, τι κι' ἂν εἶναι καὶ οἱ διχασμένες ἔκεινες ὄψεις, ἥ προσοχὴ σὲ τρεῖς κατεύθυνσες, ἥ ἐπαφή μας, σ' ἕναν ἄλλο κόσμο, μὲ πράματα ἔεχωρισμένα στὸν διπό τους... ὅλα τοῦτα εἶναι Ἐγώ».

‘Αλλοῦ, ἥ μεταφορικὴ ἐννοια τοῦ πλάσματος μεταχειρίζεται τὶς ἴδιες ἴδεες:

‘Ο Ἐδμόνδος Τὲστ εἶχε καταλάβει ἀπὸ νωρὶς πόσο σπουδαῖο εἶναι αὐτὸ ποὺ θὰ μπορούσαμε νὰ δονομάσομε τὴν πλαστικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ἔψαχνε νὰ βρεῖ τὰ ὅρια καὶ τὸ μηχανισμό της. «Πόσο θὰ εἶχεν ὀνειρευτῆ τὸ εὔχολο σφυροκόπημα τοῦ ἴδιου του μετάλλου!» Κι' ἄλλοῦ «Ο νοῦς γυρίζει καὶ ἔαναγυρίζει κάτι, ποὺ δὲν ἔχει ἀκόμα δονομαστὴν ἴδική του γλῶσσα, μιὰ οὖσία παράξενη: ὅσο ποὺ τέλος αὐτὸ τὸ πράμα, αὐτὸ τὸ τίποτα, αὐτὴ ἥ στιγμή, αὐτὸ τὸ παγκόσμιο ὑποτιθέμενο, αὐτὴ ἥ ζύμη, μοιάζει κι' ἀγγίζει ἐν' ἀντικείμενο, ἕνα κατώφλι, μιὰ τυχαία σύγκρουση ποὺ γίνεται γνώση.

‘Η μεταφορικὴ ἐννοια τῆς πλαστικῆς ψλης φέρνει στὴν ἐννοια τοῦ ἀνακατεμένου χάους ποὺ μᾶς κάνει νὰ περιμένομε ἐνα δημιουργό. Ο οἰκοδόμος τοῦ ἔαυτοῦ του, ὁ Τέστ, ὁ Βαλερύ, βρίσκει μπροστά του γιὰ χάος καὶ πρώτη οἰκοδομικὴ ψλη τὶς ὀργανωμένες ἔκεινες φαντασίες ποὺ εἶναι τὸ ἐγώ καὶ τὸ σῶμα. Στὸ χάος τοῦτο, ἥ παλιὰ καθολικὴ οἰκοδομικὴ εἶχε κατορθώσει νὰ στηρίξει μερικὰ σημάδια: μὲ συστηματικὴ πορεία, μὲ καθορισμένη πραχτική, ἔφτασε νὰ ὑποτάξει καὶ νὰ διοικήσει τὶς νοητικὲς μορφές. Η οἰκοδομικὴ αὐτὴ ἔχει παλιώσει, συλλογισταν ἀπὸ δεκαεννιά χρονῶν ὁ Τέστ. Πρέπει νὰ χτίσομε τὸ θετικό

της ἀντίστοιχο : «Θὰ ἥθελα νὰ ἔχω κατατάξει καὶ ἔε-
καθαρίσει τὶς καθεαυτοῦ του μορφές, νὰ στοχάζομαι μέσα
τους... μὲ τρόπο ποὺ κάθε σκέψη νάχει ἀπάνω της τὰ
ὅρατὰ σημάδια δλόκληρου τοῦ συστήματος ποὺ τὴν ἐκ-
δηλώνει καὶ νὰ παρασταίνει φανερὰ μιὰ παραλλαγὴ ἐνὸς
δρισμένου σύνολου».

‘Η μεταφορικὴ ἔννοια τοῦ χάους δδηγεῖ στὴν ἴδεα νὰ
θεμελιώσομε, νὰ ἔκαθαρίσομε καὶ νὰ συγκεντρώσομε «τὴ
λάσπη αὐτὴ ποὺ θολὰ ἀστράφτει», τὴ λάσπη τοῦ κορμιοῦ
καὶ τοῦ ἔχω ποὺ ὅλες οἱ ἐνέργειες βρίσκονται μέσα της ἀνα-
λυωμένες.

Ξεκρίνομε τώρα πιὸ καθαρὰ τὸ θεμελιακὸ πρόβλημα :
Πῶς νὰ γίνεις ὁ καλύτερος δυνατὸς δημιουργὸς τοῦ ἔαυ-
τοῦ σου ; Μὲ δρους πιὸ φιλοσοφικούς : Πῶς νὰ περάσομε
ἀπὸ τὴν δύναμη στὴν ἐνέργεια, ἀπὸ τὴν ὕλη στὸ πλέον
ξάνοιγμα τῆς μορφῆς ; Καὶ πιὸ συχρονισμένα : Ἀπὸ μιὰ
ψυχολογία καὶ μιὰ φυσιολογία τοῦ κορμιοῦ καὶ τοῦ ἔγω-
κῶς νὰ βγάλομε μιὰ λογικὴ καὶ μιὰν αἰσθητική ; Κατὰ τὸν
‘Αριστοτέλη, ὁ γιατὸς ποὺ θεραπεύει τὸν ἔαυτό του θὰ
καράσταινε ἀρκετὰ καλὰ τὴν ἐνέργεια τῆς τεχνικῆς ὁ ἀρ-
χιτέχτονας ποὺ οἰκοδομεῖ τὸν ἔαυτό του δὲ θὰ ἡταν προ-
τιμότερο σύμβολο ;

«Σὲ καθέναν γεννιῶνται πολλοὶ ἀνθρωποι καὶ πεθαίνει
ἔνας» λέει ὁ Σωκράτης στὸν *Εὐπαλίνο*: «τὸ παιδί ποὺ
βγαίνει στὸν κόσμο εἶναι ἀτέλειωτο πλῆθος, ποὺ ή ζωὴ
περιορίζει ἀρκετὰ γρήγορα σένα μόνο ἀτομο, σέκεινον ποὺ
ἐκδηλώνεται καὶ πεθαίνει. Πλῆθος Σωκράτηδες γεννήθηκε
μαζί μου, κι ἀπ’ ὅλους τους ἔκολλησε σιγὰ-σιγὰ ὁ Σω-
κράτης ποὺ ἡταν προορισμένος γιὰ τοὺς δικαστὲς καὶ τὸ
κώνειο». Στὴν καθαρὰ διανοητικὴ αὐτὴ ἥθική, ἡ ἀμαρτία
εἶναι νὰ μὴ χτίζει κανεὶς τὸν ἔαυτό του, νὰ διασκορπίζεται,
κι ἔτοι νὰ χάνει τὴ ζωὴ του, νὰ μὴ δημιουργεῖ ἀνάμεσα
σὲ δλα τὰ δυνατὰ οἰκοδομήματα ἔκεινο ποὺ θάφτιανε ἀπὸ
τὸν ἔαυτό του ἓνα ἀριστούργημα : «“Ω! στοχαστικὸς χαμός
τῶν ἡμερῶν μου. Νιώθω ἐνάντια στὸν ἕδιο τὸν ἔαυτό μου
σὰ Δικαστὴς τῆς πνευματικῆς μου Κόλασης !.. Νὰ που
ξυπνάω σὰν Ἐρινύες τὶς πράξεις μου ποὺ δὲν ἔγιναν, τὰ

ἔργα μου ποὺ δὲ γεννήθηκαν, θολὰ καὶ τεράστια μου κρίματα οἵ ἀπουσίες αὐτὲς ποὺ φωνάζουν, καὶ δολόφονίες, ποὺ τὰ θύματά τους εἶναι ἀφθαρτα πράματα». Ἀπὸ τὸ δημιουργὸ περνάει στὸ ἄτομο τὸ χρέος νὰ πλάσει τὸν καλύτερο ἀπὸ ὅλους τοὺς δυνατοὺς κόσμους.

«Ἡ ἐμβάθυνση στὸ σῶμα καὶ τὸ ἔγῳ θὰ πάρει λοιπὸν δυὸ ἀντίθετες ὕψεις: κατέβασμα στὶς οηχὲς ἀμοῦδες τοῦ κορμιοῦ καὶ στὴν κόλαση τοῦ ἔγῳ, ἀγασήκωμα ώς τὴν ἀκρότατη ψιλὴ αἰχμὴ τῆς λειτουργίας τους. Ἀπὸ τὸ κατώφλι κι' ὅλας τῆς κόλασης μᾶς ἔσκεπάζονται οἱ διακοπὲς τοῦ ἔγῳ. «Οἱ ἀνθρώποι φαντάζεται πὼς ὑπάρχει. Στοχάζεται λοιπὸν καὶ εἶναι—καὶ ἡ ἀπλοῖκὴ αὐτὴ ἵδεα νὰ παίρνει τὸν ἔαυτό του γιὰ ἔχωριστὸ κόσμο μπορεῖ μονάχα νὰ γεννηθῇ ἀπὸ ἀμέλεια... Δὲ λογαριάζω τὸν ὕπνο μου, τὶς ἀφηρημάδες μου καὶ τὶς βαθειές, μακριές, ἀνεπαίσθητες παραλλαγές μου. Ξεχνῶ πὼς στὴν ἴδια ζωὴ μου κατέχω χίλια πρότυπα θανάτου, καθημερινὲς ἀνυπαράξιες, ἔνα πλῆθος καταπληκτικὸ ἀπὸ κενά, μετεωρισμοὺς καὶ διάμεσα ποὺ δὲ γνωρίζουν καὶ δὲ γνωρίζονται...».

Στὰ διαλείματα αὐτὰ τοῦ ἔγῳ ἀντιστοιχοῦν διαλείψεις τοῦ κορμιοῦ ὑπάρχουν στὸ σῶμα μου ζῶντες ἐπιροῆς, νησιὰ ὅπου παρενορίσκομαι μὲ λιγότερη ἥ περισσότερη πυκνότητα, καὶ ἄλλες ἀπὸ ὅπου λείπω, ἀκόμα καὶ ὅταν εἴμαι ἐυπνός, «καθὼς ἡ θέληση καὶ ἡ αἰσθαντικότητα ἀφήνουν ἀνάμεσα στὰ δίχτυα ὅπου ὑπάρχουν, ἀναίσθητα καὶ ἀνεργα μέρη». Καὶ ἡ μάζα τούτη ἡ ποτισμένη αἰσθαντικότητα καὶ ἴκανὴ γι' ἀντίδραση ποὺ εἶναι ὅλόκληρο τὸ κορμί μου, εἶναι κι' αὐτὴ ἔνα νησὶ ἀνάμεσα στάνεργα καὶ ἀνάίσθητα πράματα. Τὸ νησὶ αὐτὸ τῆς αἰσθαντικότητας καὶ τῆς δύναμης διασκορπίζεται στὸν ὕπνο γίνεται «ἄμος καὶ σύνεφα». «Ἡ δύναμή μου εἶναι μέσα σου σπαρμένη».

«Ἡ ἐσώτερη αὐτὴ Κόλαση εἶναι κοντά μας, καὶ εἶναι καθημερινὲς οἵ φάσεις τῆς παρουσίας καὶ τῆς ἔλλειψης, νησιὰ συνείδησης μέσα στὸ τίποτα, ἥ νησιὰ τοῦ μηδὲν σφηνωμένα μέσα στὴ συνειδητὴ διάρκεια. «Υπάρχει πιὸ καθημερινὸ θάμα ἀπὸ τὸν ὕπνο, ὅπου ἡ ψυχὴ λείπει καὶ ἀπὸ τὸν ἔαυτό της κι' ἀπὸ τὸ κορμί; κι' ἀπὸ τὰ λόγια στῶνειρο

ποὺ προφέρομε ἐμεῖς, χωρὶς τὸν ἑαυτό μας ; Ὁνειρεύομαι, εἶναι μόνο ὁμοίου ρητορικὸ σχῆμα γιατὶ μιλεῖ κάποιος ποὺ ἔ-
πνησε ἢ ποὺ πάει νὰ ἔχει τὸν ἔντελον της. Καὶ θυμάται κανεὶς τὸ
οητὸ τῆς ἐπικούρειας κατήχησης : Ὅσο ὑπάρχομε, δὲν
ὑπάρχει ὁ θάνατος· μόλις ἔοθει, δὲν εἴμαστε πιά. Εἶναι
ἀδύνατο νὰ συναντηθῇ τὸ ἔγω καὶ ὁ θάνατος. Χωρὶς ποτὲ
νὰ συναντηθοῦν, τὸ ἔγω κι' ὁ ὑπνος συναλλάζουν βάρδια
πρωὶ καὶ βράδυ. «Ω ! ποιὸς θὰ μοῦ πεῖ πῶς, μέσ' ἀπὸ τὴν
ὕπαρξη μου διατηρήθηκε τὸ ἄτομό μου διλόκληρο, καὶ
ποιὸ ποάμα μὲ κουβάλησε ἀνέδρανο, γιομάτο ζωὴ καὶ
φορτωμένο πνέμα, ἀπ' τὴν μιὰν ὅχτη στὴν ἄλλη τοῦ τίποτα» !
«Ὑπνε, μάζα χλιαρὴ καὶ ἥσυχη, μυστηριακὰ ἀπομονω-
μένη.. Ἐφτιαξες ἔνα νησὶ ἀπὸ χρόνο, είσαι μιὰ στιγμὴ ποὺ
ἔκαλλησε ἀπὸ τὸν τεράστιο χρόνο, ὃπου ἡ ἀκαθόριστη
διάρκεια σου ὑπάρχει καὶ διαιωνίζεται σὰν δαχτυλίδι κα-
πνοῦ...»

Νὰ οἱ ἀνάμιχτες κατάστασες τῆς αὐγῆς, στεριὰ θολὴ
μπλεγμένη μὲ τὰ φύκια : «Κοιμᾶμαι κι' ἀγρυπνῶ, είμαι
νύχτα καὶ μέρα... Ποτίζεται ἡ ψυχὴ στὴν πηγὴ τοῦ καιροῦ,
πίνει λίγη καταχνιά, λίγο ἔημέρωμα, νιώθει σὰ γυναίκα
κοιμισμένη, σὰν ἄγγελος ἀπὸ φῶς, συγκεντρώνει τὸν ἑαυτό
της καὶ θλίβεται...»

Στὴ μέση τῆς Κόλασης τοῦ Βιογίλιου ψηλώνει μιὰ τε-
ράστια φτελιά, ποὺ κάτω ἀπὸ κάθε της φύλλο κρύβει τὶς
σκιὲς ποὺ εἶναι τὰ ὅνειρα. Στάνυπαρχτα λειβάδια τοῦ
ὑπνου, ὁ Βαλερὺ ἀντίκρισε αὐτὴ τὴ φτελιά. Κι' ἀπὸ κεῖ
βγῆκαν οἱ Μελέτες καὶ τὰ Κομάτια του γιὰ τὸ Ὁνειρο.

Ἀκόμα καὶ στὸν ἔύπνο, τὸ ἔγω εἶναι χωρισμένο ἀπὸ
τὸν ἑαυτό του : «Ἡ νιότη μου, ἄλλοτε, ἔνιωσε λαγγεμένη
τὰ δάκρυα ν' ἀνεβαίνουν, τὴν ἴδια ὁρα κι' ἀπὸ τὴν ἴδια
μαγεία τοῦ φεγγαριοῦ στὴ χάση του. Ἡ νιότη μου ἐκύταξε
τὸ ἴδιο πρωΐνδ, καὶ βλέπω τὸν ἑαυτό μου δίπλα στὴ νιότη
μου... Χωρισμένος, πῶς νὰ προσευχηθῶ ; Πῶς νὰ τὸ κά-
νω, ἀφοῦ ἔνας ἄλλος ἑαυτός μου θάκουγε τὴν προσευχή ;»
Καὶ χωρισμένο κι' ἀπὸ τὸ σῶμα, τόσο, ποὺ στὸ ἴδιο σῶμα
μποροῦν νὰ συνυπάρχουν ἢ νὰ διαδέχονται τὸ ἔνα τὸλλο
πολλὰ πρόσωπα : Στὴ θέση κάθε ἀνθρώπου, μὲ τὰ ἴδια

υλικὰ σάρκας καὶ νοῦ, πολλὰ πρόσωπα εἶναι δυνατὰ καὶ κάποτε συνυπάρχουν, μὲ μικρότερη ἢ μεγαλύτερη ἰσότητα. Κάποτε καὶ σὲ περίοδες : «ἡ προσωπικότητά μου, ὁ τέτοιος ποὺ εἶμαι συχνὰ, μπορεῖ νὰ βουλιάξει σὰ θύμηση καὶ κάποιος ἄλλος νὰ ξαγάρθει σὰ θύμηση. Εἶναι σὰν κάποια δεύτερη μνήμη».

Άκομα καὶ ξέχωρα ἀπὸ τὸ σῶμα, τὸ ἔγω εἶναι στενὰ ἔξαρτημένο ἀπὸ αὐτό, καὶ μέσ' ἀπὸ αὐτὸ, κι ἀπὸ τὰ πράματα. Τὸ σῶμα μας μᾶς διαθέτει. Εἶναι ἡ ώμορφιά μας ἡ ἡ ἀσκήμια μας, ἡ λυγερή μας δύναμη, ἡ νιότη, τὸ φῦλο μας: δὲν εἶναι ἡμεῖς. Κάποιος φαντάζεται πὼς αὐξαίνει σὲ γνώση κι ἀγνότητα, καὶ μονάχα τὸ γενερικό του σύστημα χάνει φῶσφορο. Ἀν πάρει γιατρικὰ, σώζει τὰ δόντια του καὶ χάνει τὴν ἀρετή του. «Εἶναι ἀδύνατο νὰ ποῦμε στὸν κόσμο, στὸ κορμί: δὲ θέλω ἀπὸ σένα τίποτα, μὴ θελήσεις καὶ σὺ τίποτα ἀπὸ μένα...»

Όλοι τοῦτοι οἱ λόγοι καταλήγουν στὸ ἀπαισιόδοξο συμπέρασμα ποὺ θὰ ὅπισθογραφοῦσε κι ὁ Προύστ : 'Ἐγὼ, δὲν εἶμαι οὔτε κάποιος, οὔτε κάποιος ἄλλος· ἡ λησμονιὰ μᾶς χάνει καὶ καταλαβαίνομε πὼς ἔγω, δὲν εἶμαι κανεῖς.'

Ἐρχεται ὁ δημιουργὸς ἡ, καθὼς ἔλεγαν ἄλλοτε, ὁ πλάστης: σαῦτὸ τὸν ἄμο καὶ τὰ σύνεφα πρόκειται νὰ θεμελιώθῃ ἐν ἀριστούργημα : ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη πλαστικότητα πρέπει νὰ κερδίσει τὴν καλύτερη λειτουργία: στὸ εὐλύγιστο αὐτὸ μάλαγμα, νὰ ἐπιβάλει τὴν τελειότητα μιᾶς μορφῆς.

Ἡ λειτουργία τοῦ ζωντανοῦ κορμοῦ, τὸ κινητὸ κι ἀδιάκοπα ξανανιωμένο αὐτὸ οἰκοδόμημα, μᾶς δείχνει βουβάτις ἀπαίτησες τῆς φύσης, χωρὶς νὰ τὸ ξέρει, δουλεύει στὴν ἔδια του τὴν οὐσία καὶ φτιάχνει τυφλὰ τὰ ὅργανα καὶ τὴν ἀρματωσιά του, τὸ καύκαλο, τὰ κόκαλα, τὰ χαυλιόδοντα». Καὶ περισσότερο τὸ κορμὸ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει φωνὴ γιὰ τὸ Βαλερὺ, ὅλόασπρο ἄγαλμα, ἄλλ' ἀπὸ σάρκα αἰσθαντικὴ καὶ ποὺ ἀντιδράει; ἐνῶ δουλεύουν ὅλες του οἱ λειτουργίες, ἀσύνειδες τεχνικὲς.

Χωνεύει (ἢ μεταφορικὴ χρήση τῆς ἀφομοίωσης εἶναι συχνὴ στὰ ποιήματά του) :

«Ο ἀνθρωπὸς ποὺ τρώει, λέει ἡ σκιὰ τοῦ Σωκράτη,

θρέφει τὰ καλὰ καὶ τὶς χάκιες του. Κάθε μπουκιά ποὺ νιώθει νὰ λυώνει καὶ νὰ διασκορπίζεται μέσα του, φέρνει καινούργια δύναμη στὶς ἀρετές του, ὅπως καὶ στὰ ἔλαττώματά του, χωρὶς διάχριση... «Ολ' αὐτὰ τὰ κορμιά ποὺ θρέφονται... καθένα, χωρὶς νὰ τὸ ξέρει, μοιράζει δίκαια ὅσο ἀνήκει σὲ καθεμιὰ ἀπ' τὶς πιθανότητες τῆς ζωῆς, σὲ κάθε σπόρο θανάτου ποὺ βρίσκεται μέσα του. Δὲν ξέρουν τὶ κάνουν, ἀλλὰ τὸ κάνουν σὰν θεοί».

Άναπνέει: Νὰ ἡ Πυθία, ἀνασηκωμένη, λέει, ἀπ' τὸ θουθούνια τῆς:

«Ανοιχτὴ πρὸς τῆς θάλασσας τὰ πλάτια γιομάτα τὰ χέρια ἀπὸ στήθεια ζωντανά, κι' ἀνάμεσα στὰ μπράτσα μου καμπύλες ωρίες πηπιε ὁ γκρεμός μου τὰ πέραντα βάθια ποὺ φέρνει ὁ ἄνεμος παντοτεινά.

Προχωρεῖ καὶ μᾶς πάει μαζί του (ἡ παραβολὴ τῶν βημάτων ἀποτελεῖ νὰ ποῦμε μέρος του λεξιλόγιου τοῦ Βαλερού):

«Τὰ βήματά μας εἶναι τόσο γνώριμα κ'εὔκολα, ποὺ δὲν τοὺς κάνομε ποτὲ τὴν τιμὴ νὰ τὰ λυγαριάσουμε καθέαυτὰ καὶ σὰν παράξενες ἐνέργειες (ἐξὸν ἀν εἴμαστε παράλυτοι ή πιασμένοι καὶ μᾶς ἀναγκάσει ἡ στέρηση νὰ τὰ θαμάσουμε)... Μᾶς πᾶνε λοιπὸν ὅπως ἔχεινα ξέρουν, κ'εμεῖς ἀπλοϊκὰ τὰ γνοοῦμε... εἶναι ὅ,τι εἶναι : τὰ κάνουμε χωρὶς νὰ τὰ στοχαζόμαστε...»

Κυβερνάει τὰ νεῦρα, τεντώνει τοὺς μυῶνες : ποτίζεται αἷμα :

«Ολη, ὅλοκληρη δική μου, τῆς σάρκας μου κυρά, πιέζοντας σ'ένα σύγκρυο τάλλοκοτο ἀπλωμά της, καὶ χρεμασμένη στὰ γλυκὰ δεσμὰ τοῦ αἵματός μου...

Χαλαρώνει κι' ἀφήνεται :

Χαλαρωμένα ἀπόχασα τὴν νευρική μου δρμή, κι' ἀνάμεσα στὰ μπράτσα μου κατάντησε νάμαι ἄλλη...

«Η ἐγκατάλειψη προϋποθέτει νέα συγκέντρωση : «Άναποδογυρίζοντας τοὺς ἥσκιους καὶ τὸ κλινάρι, συμαζεύμενος, ξετεντωμένος, χωρίζοντας κι' ἀπορίχνοντας τὰ κύματα τοῦ θολοῦ σάβανου, ὁ ἄνθρωπος ξαλαφρώνει τέλος ἀπὸ τὴν τρυφερή τοὺς ἀταξία. Σὰ ρέμα τὸν διαπερνάει ἡ ταυτότητά

του... Κι' ὅλομεμιᾶς ἔνότητα ζώνει τὰ μέλη του, κι' ἀπὸ τὸ σβέρχο ώς τὰ πόδια, ἐνα γεγονὸς γίνεται ἄνθρωπος».

Τέλος, λαχταράει, παραδίνεται, καὶ γεννάει, ἀρσενικὸς ή θηλυκός, προορισμένος γιὰ κατὶ ἄλλο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.

Ἄπὸ μιὰν ἀπλῆ πέτρα εἶναι σκαλισμένο τὸ ἀντρίκιο σῶμα, τὸ ἥρεμο κορμί.

Ἄπὸ γυναίκειο ἀγνότερο καὶ ὅχι καρποὶ στὸ σχῆμα.

Τὸ καμπυλωτὸ περίγραμμα καὶ ἡ καφτερὴ ἀσπράδα τοῦ γυναίκειου κορμιοῦ, καὶ λιγότερο τὸ ἄγαλμα παρὰ ἡ σάρκα, ποὺ τὴν νιώθομε ἀπὸ ἐνα εἶδος ἐσώτερη ἐπαφή, καθαρὴ ἀλλὰ τόσο βαθειά· κι' ὅλες οἱ συναιτιότητες τοῦ πηλοῦ αὐτοῦ γλυκὸ ὄντικὸ τῆς παρθενίας, μὲ τὸ γάλα καὶ τὸ αἷμα, τὸ χάρισμα καὶ τὴν παράδοση, δλο αὐτὸ τὸ θάμα, ἡ ἐξυπνάδα τοῦ Βαλερὸν γίνεται σάρκα γιὰ νὰ τὸ νιώσει, νιώθοντας καὶ τὸν ἑαυτό της, χτίριο μέσο στὴν αἰσθησιακὴ ἥδονή.

Ἡ νέα Μοῖρα, ἡ Πυθία, Εὔα, ἡ ψεύτικη Νεκρή, οἱ Κοιμισμένες, τὸ Τραγοῦδι τῶν Κιόνων, τὰ δράματα τῆς Αὐγῆς, καὶ, πιὸ ἀπροσδόκητα, οἱ καταφρόνιες τοῦ Ναρκίσσου, καὶ οἱ ἐπίκλησες ταῦ Θαλασσινοῦ Κοιμητηρίου, εἶναι τόσα τραγούδια γιὰ τὴ γυναίκεια σάρκα. Γιὰ ἐνα ἀγγελικὸ χαιρετισμό, στὴν ἀρχὴ τῆς Φονικιᾶς πόση δαρεστύς! Ἡ Νέα Μοῖρα, δὲν κοιμᾶται, προσφέρνεται στὸν ύπνο. Σπάνια στάθηκε ποίηση πιὸ αἰσθησιακὴ καὶ λιγότερο αἰσθηματική.

Καὶ προβαίνει ἡ προσευχὴ τοῦ Εὑπαλίνου πρὸς τὸ σῶμα, ἀπαραίτητο βαρύδι τῆς ψυχῆς, τυφλὸ οἰκοδόμο ἐνὸς ξργού ποὺ διαρκεῖ κι' ὅλο ἀλλάζει, καὶ οἱ Χαιρετισμοὶ τοῦ Ναρκίσσου..

Μονάχα ἐσένα, κορμί μου, ἀκριβό μου κορμί,

σ' ἀγαπῶ, μοναδικό μου διαφέντεμα ἀπ' τὸ Χάρο!..

“Ω κορμί μου ἀγαπημένο, ναὸς ποὺ μὲ χωρίζεις ἄλλος τοῖχος ἀπ' τὴ θεότητά μου...”

Τὰ δυό τους χώρια, τὸ σῶμα ζεῖ, ἡ ψυχὴ ὀνειρεύεται. Ἄπὸ τὴ συμμαχία τους γεννιῶνται τὰ ἔργα καὶ τὰριστούργηματα, ἡ τελειότητα: ἡ Ψυχὴ καὶ ὁ Χορός, τὸ Σῶμα καὶ ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ Μουσική.

Ἄπὸ τὸ ἔργο αὐτὸ ποὺ εἶναι τὸ σῶμα, πῶς φτιάνει ἡ

ψυχὴ ἐν^τ ἀριστούργημα καὶ τὸ ὑψώνει ὡς τὴν ψιλὴν ἀκό-
τατην κορφὴν τῆς λειτουργίας του; Οἱ ζωντανοὶ, ποὺ ἔχουν
ὅλοι στὴν ὑπηρεσία τους τὸ θαμαστὸν αὐτὸν ὅργανο, δὲν
τὸ μεταχειρίζονται πλέον, δὲ βγάζουν παρὰ ἥδονές, πόνο,
καὶ μέτρια ἔργα, γεννημένα ἀπὸ τὶς συνειθισμένες τους
ἀνάγκες. Ἡ ψυχὴ τους δὲν ἔρει νὰ χρησιμοποιήσει ἀκρι-
βῶς αὐτὴν τὴν φύσην, τόσο διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ δική της,
καὶ ἴδιαίτερα τὰ κινήματα καὶ τὴν αἰσθαντικότητά του, ποὺ
τὸ βάζουν σὲ ἀσύγκριτη θέση ἀνάμεσα στὸ ἄνεργα κι ἀναί-
σθητα πράματα.

Ἄπὸ τὰ βήματα ποὺ χάνομε χωρὶς νὰ τὰ στοχαζόμα-
στε, ἡ ψυχὴ φτιάνει τέλειο προχώρημα τῆς Ἀθίκτης στὸ
ἀψεγάδιαστο πάτοιμα, τὸ χορὸν ποὺ συναρπάζει τὸ σῶμα
πρὸς τὸ πιὸ εὐλύγιστο¹ ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ βγάλει
ἀπὸ τὸν ἔαυτό του, ὡς τὴν καθαρὴν καὶ ἀμεσην βιαιότητα
τῆς ἀκρότατης εὐδαιμονίας, φλόγα, «ἄπιαστη καὶ περή-
φανη μορφὴ τῆς πιὸ εὐγενικιᾶς καταστροφῆς», πράμα
ποὺ δὲ θὰ ἔανεγίνει, ἀφοῦ πρέπει νὰ γίνει δσο πιὸ με-
γαλόπρεπα μπορεῖ.

Οσο γιὰ τὴν αἰσθαντικότητα, ὑπάρχουν στὸ νευρικό
μας σύστημα περισσότερες πιθανότητες παρὰ δσες βγάζουν
καὶ χρησιμοποιοῦν οἱ κανονικοὶ μέσοι δροι τῶν συνθηκῶν.
«Αὐτὸ ποὺ μπορῶ νὰ νιώσω, περιέχει αὐτὸ ποὺ δὲν ἔνιω-
σα ποτέ μου, καὶ μποροῦν νὰ μὲ κάνουν νὰ τὸ νιώσω μὲ
κατάλληλο μηχάνημα. Πολλὲς γυναῖκες, θὰ στοχάζονταν ἡ
Φαίδρα ἢ ὁ Τρίδων ὁ Σιδώγιος, πεθαίνουν χωρὶς νὰ ὑπο-
ψιαστοῦν ὡς ποιὸ σημεῖο ἦταν εὐαίσθητες. Ἡ λεχτοίζον-
τας τοὺς τάδε μυῶνες ἢ τὸν τάδε συνδυασμό τους, κερδί-
ζομε μιὰ σύγκαιρη σύσπαση ποὺ δὲν ἀντιστοιχεῖ μὲ
καμιὰ γνώριμη συγκίνηση. Ἡ μουσικὴ εἶναι τὸ πιὸ βαθὺ
γαργάλεμα τοῦ νευρικοῦ συστήματος, καὶ ἡ ἀνεπαίσθητη
αὐτὴ ἐντοιχίη προκαλεῖ μιὰ τεχνητὴ ζωὴ πιὸ πλούσια ἀπὸ
τὴ ζωὴ ποὺ γεννοῦν οἱ κανονικὲς αἰτίες, δπως ὁ χημικὸς

1) Ἀντίθετα, στὴ μουσική, τὴν ποίηση, τὴν ἀρχιτεχνική, τὸ
χορομί στερεώνει τὰ δνειρα τῆς ψυχῆς σὲ δια πιὸ σκληρὸ καὶ
ἀφθαρτο μπορεῖ νὰ βγάλει ἀπὸ τὸν ἔαυτό της.

γνωρίζει περισσότερα σώματα ἀπὸ δσα τοῦ ἔδωκεν ἡ φύση.

Τὴν ἔξυψωση αὐτὴν ὡς τὸ ἀκρότατο δριο στὶς λειτουργίες του, τὴ δίνει στὸ σῶμα ἡ ψυχὴ ἐπιβάλλοντας τὶς ὑπολογισμένες μορφὲς καὶ τὰ σωστὰ διαστήματα στὰ βήματα τῆς χορεύτρας ἢ στοὺς ἔρεθισμοὺς τοῦ νευρικοῦ συστήματος: μετρημένα, βαλμένα σὲ χορόν, τὰ βήματα τῆς Ἀθίκτης, τὰ ἥχερὰ γόητρα τῆς μουσικῆς, ἔχουν τὴν ἕδια σχέση πρὸς τὰ κοινά μας βήματα καὶ τοὺς συνειθισμένους ἔρεθισμοὺς, δση ἔχουν πρὸς τὴν κοινὴ γλῶσσα οἱ «χάρες» τῆς ποιητικῆς ἔκφρασης, πειθαρχημένη κι^ν αὐτὴ ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν κίνησην, τὰ πιὸ ἀληθινὰ πράματα: χορὸς, ποίηση, μουσικὴ, μὲ τὴ δύναμη τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς κίνησης, πότε μᾶς ποτίζουν ἀπολλώνιο φῶς, πότε μᾶς σφυροκοποῦν τὴ χαρὰ καὶ τὴ διονυσιακὴ τρέλλα. Ἰδιαίτερα ἡ μεγαλόπρεπη Μουσική, ἡ «γραφὴ αὐτὴ τοῦ τέλειου ἀνθρώπου», ἔγινε γιὰ τοὺς Γερμανοὺς τὸ ὅργανο τῆς μεταφυσικῆς ἀπόλαψης, ὁ ὑποκινητὴς τῶν ὅραμάτων, τὸ μεγάλο μέσο ποὺ ἔχεινει όντες τιποτένιες κι^ν ἀνοίγει ἀδειανοὺς γκρεμούς: πολαπλασιάζει, ἐπιταχύνει, βαθαίνει, διαφωτίζει τὸν κόσμο. Πειραματίζεται στὸ κορμί μου συγκίνησες πιὸ δυνατὲς ἀπὸ κεῖνες ποὺ μποροῦν νὰ ὑποκινήσουν μονάχες οἱ ἀνθρώπινες συνθῆκες: τὸ κάνει νὰ χορεύει, νὰ λαχανιάζει, νὰ κλαίει καὶ νὰ στοχάζεται· τὸ κάνει νὰ κοιμᾶται· τὸ κάνει φῶς: καὶ σύνεφα, καὶ τὸ μικραίνει ὡς μιὰ κλωστὴ κι^ν ὡς τὴ σιγή.

“Αν ἀπὸ τὸ σῶμα περάσομε τώρα στὰ «ἔσωτερα βήματα», στὸ προχώρεμα τῆς ψυχῆς, στὸ στοχασμὸν τῆς γλώσσας, τῆς «ἄγιας γλώσσας, τιμῆς τοῦ ἀνθρώπου», θὰ δοῦμε τὸ ἕδιο πὼς τάνωτατα κινήματα τῆς ψυχῆς ντύνονται μιὰν ἔξοχη ἴδιότητα ποὺ βρισκόνταν θολὰ μὲσ^ν στὰ συνειθισμένα κινήματα: τὰ θάματα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ποίησης δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τάχροτατα ἀποτελέσματα τῆς συνειθισμένης γλώσσας, καὶ βγαίνουν ἀπὸ αὐτὴν μὲ τὸν ἕδιο-ἔξυψωτικὸ τρόπο ποὺ ἀπὸ τὰ βήματα δημιουργεῖ χορὸν κι^ν ἀπὸ τὸ θόρυβο ἥχους.

Οἱ συγκαιρινοί μας σοφοὶ ξαναναζωντάνεψαν τὴν παλιά ἔκείνη ἴδεα πὼς ἡ ἐπιστήμη εἶναι μιὰ καλοφτιαγμένη γλώσσα. “Ἐνα ἀριθρὸ τοῦ Πουανκαρὲ γιὰ τὸ ρόλο τῶν λέ-

ξεων στὴν ἐπιστήμη, ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς στὰ ἅρθρα τοῦ Μαλλαρμὲ γιὰ τὶς λέξεις στὴν ποίηση. Δὲ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ πιστέψει, λέει ὁ πρῶτος, πόσο μιὰ καλοδιαλεγμένη λέξη, κάτι τυχερὸς καινοτομίες στὴ γλῶσσα μποροῦγε νὰ οἰκονομήσουν τὴ σκέψη. Μερικὲς λέξεις στάθηκαν δημιουργικές· μιὰ καλὴ διατύπωση, ἔνας βολικὸς ἀλγόριθμος φέροντουν νέες ἐφεύρεσες. Μὲ ἐλάχιστες λέξεις καὶ σημάδια, οἱ ἀλγεβρικοὶ τύποι μᾶς λύνουν ἀριθμητικὰ προβλήματα φαινομενικὰ ἀσύνδετα μεταξύ τους. Τὸ ὕδιο γίνεται καὶ στὴ γεωμετρία, καὶ ὁ Βαλερὺ λέει, ὅπως ὁ Πουανκαρέ, ὁ Μᾶχ καὶ τόσοι ἄλλοι: «Ὄνομάζω γεωμετρικὲς ἐκεῖνες τὶς μορφὲς, ποὺ εἶναι τὰ χνάρια ἀπὸ κινήματα ποὺ μποροῦν νὰ ἐκφραστοῦν μὲ λίγες λέξεις». Πρέπει νὰ διαβάσετε στὸν *Εὐπαλῖνο* μὲ τὶ ἑκαδάρισμα οἱ μορφὲς αὐτὲς ἀπορέουν ἀπὸ τὶς ἄλλες, τὶς τυχαῖες. Οἱ κοινὲς λέξεις εἶναι πολυσήμαντες, ο λέξεις τοῦ σοφοῦ, μονοσήμαντες. Στὴν ἐπιστημονικὴ ὁρολογία, μιὰ λέξη δὲ χρησιμεύει γιὰ πολλὲς ἐκδοχές, καὶ μιὰ ἔννοια δὲν ἐκφράζεται μὲ πολλὲς λέξεις. Τὸ ὕδιο ἡ ἐπιστημονικὴ ἐτυμολογία, ἑκινώντας ἀπὸ ἓνα κοινὸ οιζικό, σχηματίζει κανονικὰ ὅλοκληρες ὅμαδες λέξεις: μιὰ καὶ μόνη ἐκδοχὴ γιὰ τὴν ὕδια κατάληξη. Οἱ λεκτικοὶ συνδυασμοὶ μᾶς κάγουν ἔτσι καὶ μισοβλέπομε τὶς ὅμοιες σχέσεις.

Γι^ρ αὐτό, ἐγὼ ἡ συνειδισμένη γλῶσσα σταματάει στὰ πρῶτα βῆματα, εἶναι ἀνίκανη νὰ κρατηθῇ σὲ συνέχεια, ἡ ἀλγεβρα καὶ ἡ γεωμετρία περιπλέκονται σὲ τεράστιους ὑπολογισμούς, ποὺ ἑετυλίγονται ἀτελείωτα, τυφλὰ καὶ γονιμοποιὰ σὰν τὴ ζωή.

Όλα τοῦτα τὰ θάματα τῆς ἀλγεβρας καὶ τῆς γεωμετρίας, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τὰκρότατα ἀποτελέσματα τῆς γλώσσας, στενεμένης στὴν κατεύθυνση τῆς οἰκονομίας καὶ αὐστηρότητας: χάρη στὶς καρτεσιανικὲς ἴδιες, μέθοδο καὶ αὐστηρὴ ἐφαρμογή, τὸ ούμπαντο ἀνάγεται σένα σύστημα ἀπὸ μετρητὲς σχέσεις· καὶ, ξαναπιάνοντας τὸνειρό μιᾶς παγκόσμιας ἐκφραστικῆς δύναμης, ὁ Βαλερὺ βεβαιώνεται πώς «μὲ τὸ πρότυπο τῆς ἀλγεβρας καὶ τῆς γεωμετρίας, θὰ μπορέσουν στὸ μέλλον νὰ οἰκοδομήσουν μιὰ γλῶσσα γιὰ τὴ διανόηση». Τὰ Ἀνάλεκτα μιλοῦν λγότερο κατηγορη-

ματικά : «Δὲν ὑπάρχει πιὸ βαθειὰ ἐπανάσταση ἀπὸ ἔκεινη ποὺ θάντικαστήσει τὴν παλιὰ γλῶσσα καὶ τὶς παλιές θολεῖς ἴδεες μὲ γλῶσσα καὶ ἴδεες ἔκειθαρες. Ἀλλὰ ἵσως ἡ ἀσάφεια νᾶναι ἀκατάλυτη, καὶ ἡ ὑπαρξή της χρειάζεται γιὰ τὴν λειτουργία τῆς ψυχῆς [γιατὶ τὸ πνέμα πηγαίνει ἀπὸ τὸ θαμπὸ στὸ ἔκειθαρο]».

“Ἄς βιάσομε τώρα τὴ γλῶσσα πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ποίησης : Θὰ κερδίσομε τὴν «καθαρὴ ποίηση» (ὁ Thibaudeτ μεταχειρίστηκε, νομίζω, πρῶτος αὐτὴ τὴν ἔκφραση γιὰ νὰ χαραχτηρίσει τὸ στίχο τοῦ Μαλλαρμέ, τὸ στίχο αὐτὸ ποὺ εἶναι πάντα φωτερὰ δ, τι δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πεζό, γράφει ὁ Βαλερύ). Ἡ καθαρὴ ποίηση εἶναι πρῶτ’ ἀπὸ δλα μιὰ γλῶσσα ἔκειθαρισμένη ἀπὸ δ, τι μπορεῖ νὰ εἰπωθῇ πεζά : ἀφαιρεμένες ἔννοιες, ἐπεξήγησες, ἴστορίες, διήγηση, κτλ. Υστερα εἶναι «ἡ φιλοδοξία μιᾶς δμιλίας ποὺ εἶναι φορτωμένη περισσότερο νόημα κι ἀνακατεμένη μὲ περισσότερη μουσικὴ ἀπὸ δοσο μπορεῖ νὰ χωρέσει ἡ συγειθισμένη γλῶσσα» : ἔτσι ἡ ποίηση εἶναι ἡ λαχτάρα νὰ φέρει στὸ ἀκρότατο σημεῖο τὸ φορτίο τῆς γλῶσσας ἀπὸ μουσικὴ καὶ σκέψη· ἡ πεζογραφία δὲν ἀγνοεῖ τὰ ρυθμικὰ καὶ συνταχτικὰ τεχνάσματα, ἀλλὰ ἔνας ποιητὴς σὰν τὸ Μαλλαρμὲ «οὖσιαστικὰ ἴδιοφυῖα τῆς μορφῆς, ἀλγεβριστὴς τῆς καθαρῆς ποίησης», φτάνει σιγὰ σιγὰ νὰ νοήσει ἀφαιρεμένα δλους τοὺς συνδυασμοὺς τῶν εἰκόνων καὶ τῶν φράσεων. Τέλος, βοηθούμενη ἀπὸ τὸ τέχνασμα τῆς αὐστηρῆς προσωδίας, ἡ φυσικὴ γλῶσσα ἀποχτάει τὸ μέτρο, τὸ ρυθμὸ, τὴν δμοιοκαταληξία, δρους ἔξω ἀπὸ τὴ λειτουργία της καὶ ποὺ τῆς προσδίνουν «τὶς ἴδιότητες μιᾶς ὕλης ποὺ ἀντιστέχεται, ἔνη καὶ σὰν χουφὴ στὶς ἐπιθυμίες μας». Ἄν τὰ κοινὰ βήματα εἶναι σὰν ἡ πεζογραφία τοῦ χοροῦ, τὰ «ἔσωτερα βήματα» τῆς ποίησης δὲν εἶναι ἔνα εἶδος χορὸς ἀν τὰ συγκρίνομε μὲ τὴν περπατησιὰ τῆς κοινῆς γλῶσσας ; Τὸ σύμβολο τῆς καθαρῆς ποίησης θὰ ἡταν τότε ἡ χορεύτρα, ἡ Κορνάλμπα τοῦ Μαλλαρμέ, ἡ ἡ Ἀθίκτη τοῦ Βαλερύ, μὲ ἀπλὸ χιτώνα, κι ὅχι ὁ χορευτὴς τοῦ Νίτσε φορτωμένος ἀλυσσίδες : «Διαβάζοντας τοὺς ἀληθινοὺς συγγραφεῖς, μαθαίγει κανεὶς ἐλευτερίες. Παίρνομε τὴ γλῶσσα ἀνώνυμη